

ІНСТИТУТ
МАСОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ

РІЧНИЙ ЗВІТ

ІННОВАЦІЇ ЯКІСТЬ
КОМАНДА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ДІЯЛЬНІСТЬ ІМІ У 2021 РОЦІ

ВСЕБІЧНО НА ЗАХИСТІ
СВОБОДИ СЛОВА

ЯКІСНА ЖУРНАЛІСТИКА
ЗАРАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ

imi.org.ua

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ У 2021 РОЦІ

Інститут масової інформації (ІМІ) - провідна українська медійна громадська організація, заснована у 1996 році.

ІМІ займається підготовкою аналітики в сфері свободи слова, професійних та етичних стандартів журналістики; організовує кампанії, розробляє зміни до законодавства України та провадить діяльність у сфері медіаграмотності та захисту прав журналістів. Має мережу представників у 20 регіонах України.

Моніторинг та аналітика

Підготовлено 189 аналітичних матеріалів на загальноукраїнському рівні та 252 регіональних аналітиків, що стосувалася 20 регіонів України. Опрацьовано понад 150 тисяч матеріалів. Загальна аудиторія досліджень ІМІ склала понад 5 млн осіб.

До 19 було збільшено кількість національних онлайн-медіа, що підлягають моніторингу. Експертами ІМІ проведено моніторинг понад 100 провідних регіональних онлайн-медіа.

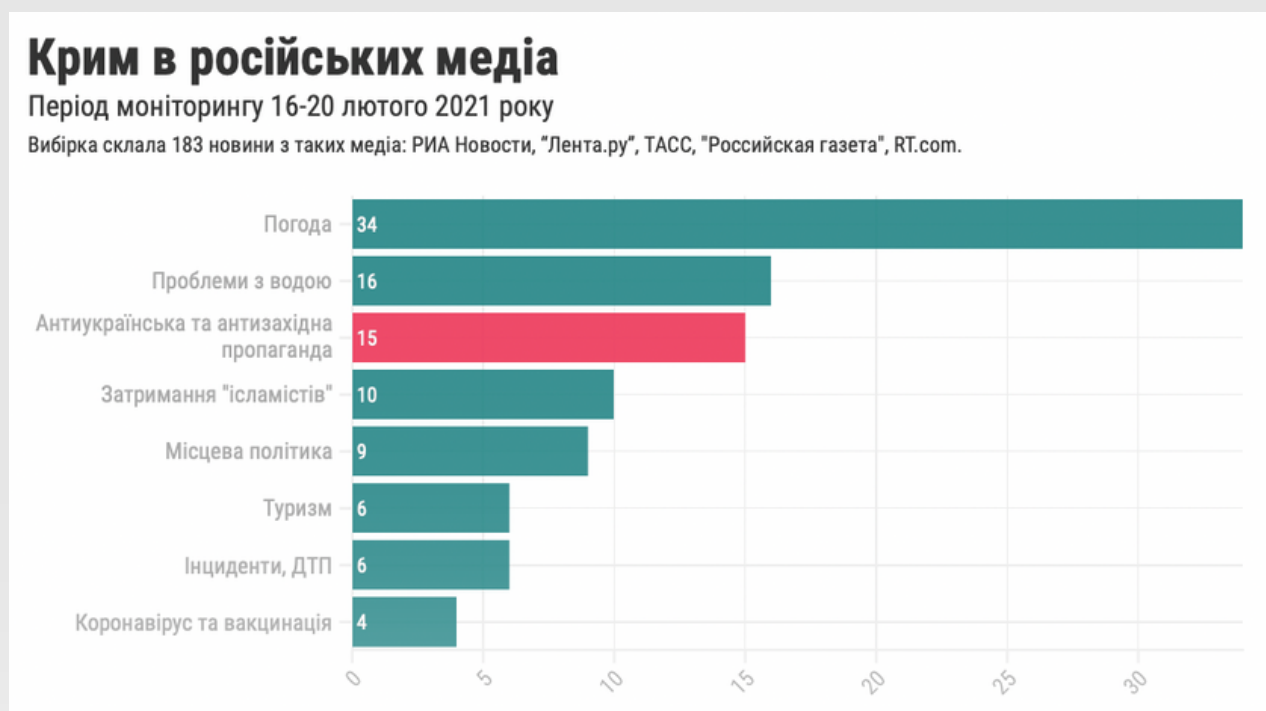
У 2021 році до Білого списку найякісніших онлайн-медіа у вересні 2021 року увійшли такі редакції: Суспільне, Громадське, "Ліга", "Українська правда", Укрінформ, Радіо Свобода, "Дзеркало тижня", НВ, "Еспресо" та "Бабель". За результатами аналізу, рівень дотримання професійних стандартів на ресурсах, які увійшли до Білого списку, в середньому становить близько 96%.

Дослідження джинси, проведені ІМІ, показують, що в 2021 році комерційні матеріали замовного характеру продовжували переважати в медіа над політичними. На комерційну джинсу припав 61% усіх виявлених матеріалів з ознаками замовлення, на політичну – 39%.

Дослідження джинси було проведено в 10 регіонах України в липні 2021 року. Найбільше матеріалів із ознаками політичної замовності публікують онлайн-медіа Дніпра. У четвертому кварталі зростає кількість матеріалів з ознаками замовлення на користь компаній, інтересів та іміджу одного з найбагатших та найвпливовіших олігархів України Ріната Ахметова. Четверть матеріалів (25,5%) з ознаками замовлення стосувалась активів Ахметова (для порівняння: під час попереднього моніторингового періоду 20,8% усіх виявлених матеріалів з ознаками замовлення припадало на інтереси Ахметова).

Дослідження ІМІ, які отримали найбільшу популярність у 2021 році:

1. Дослідження антизахідних та проросійських наративів в українських медіа 2020-2021 роки.
2. “Транспортний колапс” та “водна блокада”: що писали російські медіа про Крим.
3. Моніторинг на суспільно-важливу тематику: Хто з онлайн-медіа “не помітив” розслідування Pandora Papers про Зеленського.
4. Майже прозорі: що львівські медіа розповідають про своїх власників та редакційну політику.
5. Барометр свободи слова за грудень 2021 року.

Інфографіка з дослідження “Транспортний колапс” та “водна блокада”: що писали російські медіа про Крим.

Російська дезінформація

У 2021 році експерти ІМІ презентували велике дослідження, щоб виявити хто просуває антизахідні та проросійські наративи в українських медіа у 2020-2021 роках.

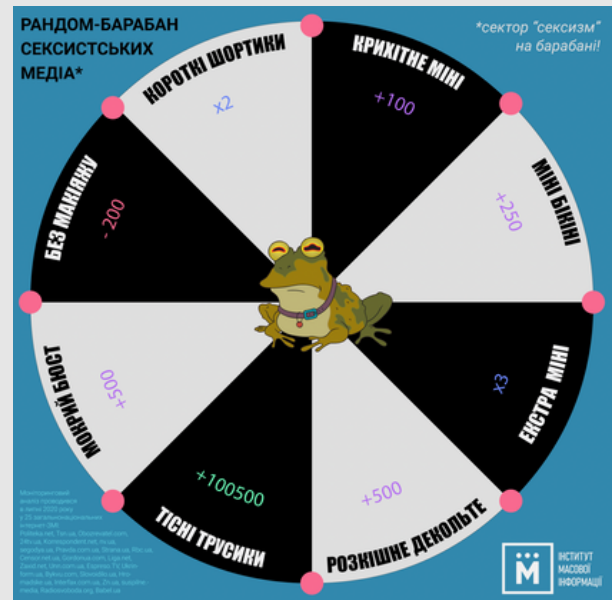
Аналіз показав, що шість сайтів, які протягом 2020-2021 років поширювали матеріали з антизахідними та проросійськими наративами, проводили цілі інформаційні кампанії маніпуляцій та дезінформації, сумарно мали понад 42 млн переглядів на місяць. Найпоширенішими категоріями наративів у цих медіа є "зовнішнє керування Україною" (18,5% російської пропаганди в Україні) та "ескалація україно-російської війни – це справа рук України" (14,15%). Найчастіше ці наративи спрямовані проти президентів США та України – Джо Байдена і Володимира Зеленського. Експерти зазначають, що українська онлайн-аудиторія все ще піддається проросійським кампаніям маніпуляцій. І ці медіа з проросійськими власниками продовжують поширювати антизахідні та проросійські наративи.

Гендерний баланс

Дослідження ІМІ питання гендерного балансу показало, що в медіа найчастіше жінки як героїні траплялися в матеріалах про шоубіз (34,9%). У 26,1% випадків як героїні рубрики криміналу та надзвичайних ситуацій. Лише 7,2% матеріалів стосувалися героїнь-політикинь. Значно менше героїні згадувалися в новинах на соціальну тематику 5,5% матеріалів та міжнародну тематику – 5,3% загальної кількості матеріалів.

Під час моніторингових періодів, помітно, що стереотипні уявлення та маніпулятивні, сексистські меседжі закоренилися в деяких українських медіа. В середньому 28% медіа, які увійшли до моніторингу, мали сексистські та принизливі дискримінаційні меседжі. Цьогорічний антирейтинг за відсотковими показниками щодо дискримінаційних стереотипів та повідомлень стосовно жінок очолили: “Політека” – 37,7%, ТСН – 26,3%, “24 канал” – 12,1% (із загальної кількості матеріалів, що увійшли до моніторингу).

Професійні стандарти

Звіт з моніторингу дотримання професійних журналістських стандартів в онлайн-медіа показав, що найвищий рівень дотримання професійних журналістських стандартів у четвертому кварталі 2021 року (понад 96% матеріалів, написаних без порушень професійних стандартів) показали такі сайти: "Суспільне", "Дзеркало тижня", "Ліга", "Українська правда", "Бабель", "Громадське".

У 2021 році IMI реалізував проєкт INFOCRIME щодо викриття фейків та маніпуляцій у регіональних медіа. Над проєктом працювали представники з восьми регіонів України – Одеси, Херсона, Луцька, Кропивницького, Чернігова, Харкова, Дніпра та Рівного.

Було проведено оцінку головних тенденцій української медійної сфери в розрізі дезінформації та фейків на основі 80 провідних українських онлайн-видань, 31 щотижневих телевізійних медіа у 8 регіонах України, також 54 соціальних мереж. Було підготовлено та опубліковано 208 дайджестів із аналізом інформаційного простору на регіональному рівні з переглядом та розвінчанням маніпуляцій та фейків. Було виявлено усього 75 фейків і 13245 маніпуляцій. За весь час проєкту було опубліковано 617 постів у соцмережах. Загальне охоплення по проєкту у вісьмох регіонах склало понад 330 тисяч.

Регіональні представники також працювали над моніторингом достовірності, досліджували мову ворожнечі, моніторили прозорість редакційних політик, було підготовлено моніторинг джинси та маніпуляцій у заголовках.

За період роботи проєкту було зафіксовано зростання кількості маніпуляцій та фейків майже у всіх регіонах. Це пояснюється відповідною політичною ситуацією (вибори в Харкові, призначення нового голови Чернігівської ОДА, проведенням виборів до Верховної Ради на 184 окрузі Херсонської області, активізацією проросійських політиків, зокрема загостренням місцевого політичного конфлікту в Дніпрі), кампанією з вакцинації населення від коронавірусу, збільшення замовних політичних і комерційних матеріалів. Проте, експерти в Рівненській області за останні місяці проєкту зафіксували зменшення кількості маніпуляцій, у Кіровоградській області зростання кількості маніпуляцій не спостерігалось.

На зростання кількості феків та маніпуляцій значною мірою мали вплив такі категорії: джинса, прихована політична та комерційна реклама, політика, бізнес; в меншій мірі – пандемія, неналежне маркування, проросійські наративи, оціночні судження. Зокрема, у п'яти регіонах джинса посіла перше місце, отримала в середньому 53%. У двох регіонах на першому місці опинилася політика – 55% і лише в одному регіоні бізнес посів перше місце – 32%.

Співпраця з регіональними виданнями мала позитивний вплив на проєкт, серед них – партнери проєкту, які активно реагували на дайджести, публікували, репостили в соцмережах. За період проєкту підтримка була від 11 регіональних ЗМІ.

Впродовж роботи проєкту в 27 медіа помітною була зміна поведінки, приділено більшу увагу коректності висловлювань журналістів. Спостерігалися такі виправлення: спростування фейків, медіа стали використовувати відповідну термінологію, увага до маркування матеріалів, додано редакційні політики.

Захист свободи слова і прав журналістів

У 2021 році експерти ІМІ підготували проєкт закону “про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення захисту журналістської діяльності”, який внесла до парламенту низка членів Комітету з питань свободи слова та інших депутатів під № 6443. Проєкт покликаний виправити недоліки формулювань Кримінального кодексу в статтях, які захищають професійну діяльність журналістів (171, 345-1, 347-1, 349-1).

239 юридичних консультацій журналістам та ЗМІ було надано через гарячу лінію ІМІ. Кількість юридичних консультацій ІМІ у порівнянні з 2020 роком дещо зменшилася.

На сайті ІМІ було оприлюднено 50 юридичних матеріалів щодо специфіки роботи журналіста під час пандемії коронавірусу, змін у законодавстві, виборчого процесу; щодо безпеки роботи журналіста в різних умовах; коментарі щодо законопроєкту про медіа тощо.

197 випадків порушень свободи слова зафіксували експерти ІМІ в Україні у 2021 році (станом на 30 грудня). З них 145 випадків стосувалися фізичної агресії проти журналістів.

Основними категоріями порушень свободи слова в Україні у 2020 році були:

- Перешкоджання законній журналістській діяльності – 99 випадків (для порівняння: 2020 року було 125 випадків, 2019-го – також 99).
- Побиття і напади, які супроводжувалися заподіянням тілесних ушкоджень, – 24 випадки (у 2021-му – 20 випадків, у 2019-му – 23).
- Обмеження доступу до публічної інформації для журналістів – 18 випадків (торік – 22 випадки, 2019-го – 21).
- Кіберзлочини щодо медіа та журналістів – 16 випадків. У 2020 році в цій категорії було зафіксовано 11 випадків, у 2019-му – 15.

Упродовж 2021 року правоохоронці зареєстрували 248 кримінальних проваджень щодо злочинів, скоєних стосовно представників засобів масової інформації. Із загальної кількості кримінальних проваджень 180 зареєстровано за ст. 171 (“Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів”) Кримінального кодексу України, з них 110 були закриті. 57 кримінальних проваджень – за статтею 345-1 (“Погроза або насильство щодо журналіста”) ККУ, з них 15 закрито. Крім того, правоохоронні органи зареєстрували 10 кримінальних проваджень за статтею 347-1 (“Умисне знищення або пошкодження майна журналіста”), з них три були закриті.

Також зареєстровано одне кримінальне провадження за статтею 348-1 (“Посягання на життя журналіста”).

Саморегуляція і розвиток якісної журналістики

Механізм подання скарг на журналістські матеріали "МедіаЧек", запроваджений за підтримки IMI та Detector Media, отримав понад 80 звернень від громадян у 2021 році. Експерти та юристи підготували 52 висновки за результатами звернень. Це робить "МедіаЧек" найефективнішим та найактивнішим механізмом саморегуляції в Україні.

У 2021 році IMI продовжив системні опитування журналістів та медійників, у зв'язку з карантинном. Завдяки опитуванням було з'ясовано:

- 84% опитаних IMI журналістів стикалися з тиском і порушеннями своїх прав у зв'язку карантинном;
- 75% журналістів вакцинувалося двома дозами проти COVID-19;
- доступ до державних органів та карантинні обмеження є основними викликами для свободи слова у 2021 році – опитування журналістів.

Також у 2021 році було проведено низка опитувань щодо дотримання гендерного балансу в роботі журналістів, які показали, що:

- 41% журналістів вважає, що гендерний баланс ускладнить їм роботу;
- 63% журналістів постійно вживають фемінітиви у своїх матеріалах;
- найбільше проти гендерних політик у редакціях виступили журналісти київських медіа;
- 78% журналістів не дотримуються гендерного балансу, бо їм важливі спеціалісти, а не стать.

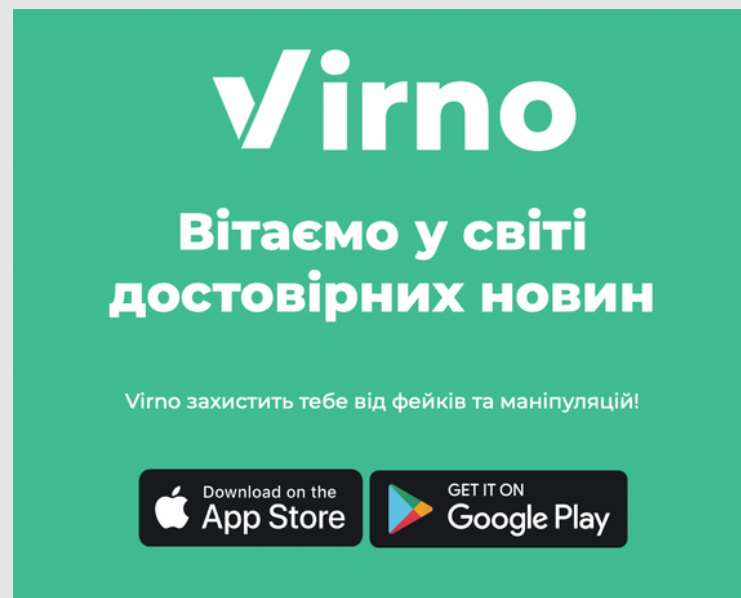
Протягом 2021 року українська медіаспільнота випустила 20 заяв, що стосувалися ситуації зі свободою слова в Україні, та дві заяви на підтримку білоруських журналістів. У рамках "Медіаруху" IMI ініціював та/або підписав 6 заяв, на які було отримано реакцію влади. Серед них заяви на захист журналістів програми "Схеми", на яких напали в Укрексімбанку; головного редактора "Цензор.Нет" Юрія Бутусова; щодо видавання журналістських посвідчень особами, які не ведуть журналістської діяльності; щодо санкцій стосовно телеканалів NewsOne, "112 Україна" та ZIK.

Проведення інформаційних кампаній

ІМІ, спільно з партнером Детектор Медіа, ініціювали перезапуск Медіаруху, до якого вирішили приєднатися провідні українські журналісти-розслідувачі та відомі незалежні журналісти (Севгіль Мусаєва, Анна Бабінець, Денис Бігус, Мирослава Барчук, Михайло Ткач та інші). 16 листопада, в День телебачення та радіомовлення, відомі медійники випустили спільний Маніфест Медіаруху, з закликом приєднуватися до інших журналістів. Загалом 100 відомих журналістів висловили готовність приєднатися до ініціативи.

У 2021 році презентували мобільний додаток Virno, що використовує білий список ІМІ. Додаток допоможе відшукати правдиві новини про світ та Україну. Додаток функціонує як агрегатор та відображає новини з перевірених і відібраних джерел, список яких визначається ІМІ двічі на рік.

Інститут масової інформації долучився до створення брошури «У випадку надзвичайної ситуації або війни». Вона містить базові рекомендації, які можна прочитати швидко в момент безпосередньої небезпеки, підготовлено розділ про те, як себе поводити в інформаційному полі.

Підготовка навчальних матеріалів та проведення тренінгів

У 2021 році ІМІ запустив річну Школу з безпеки для журналістів. У межах Школи було проведено чотири тематичних навчальних модулів з безпеки для медійників. У кожному модулі було проведено чотири онлайн-семінари, в яких взяло участь понад 80 осіб.

З липня по вересень 2021 року Інститут масової інформації провів 5 триденних тренінгів з безпеки для журналістів та фрілансерів, що висвітлюють події в зонах бойових дій у Києві, Одесі та Харкові. Навчання відбувалося в конференц-залах та на полігонах, де учасники відпрацьовували засвоєні навички, проходили стрес-тести. Всього взяло участь близько 100 осіб.

У червні - листопаді 2021 році ІМІ в два етапи провів онлайн-групи психологічної підтримки для медійників, які проводила психологиня. Метою групи було зменшення негативних наслідків від кіберпереслідувань та психотерапевтична підтримка. Всього було проведено 12 зустрічей, у групах взяло участь понад 30 осіб.

2 червня 2021 року представники ІМІ провели тренінг для комунікаційних команд судів на тему "Особливості роботи журналістів у судах". Спікерами тренінгу були виконавча директорка ІМІ Оксана Романюк, юрист ІМІ Алі Сафаров та керівниця відділу моніторингу свободи слова ІМІ Катерина Дячук.

Під час тренінгу спікери обговорили основні виклики, пов'язані з діяльністю журналістів у судах, а також питання про побудову прозорого і сучасного висвітлення роботи судів і суддів.

Участь у заході взяли близько 300 представників від судів з усієї України - керівники прес служб та апаратів, судді-спікери з усієї України.

6 липня 2021 р. було проведено онлайн-тренінг "Сучасні світові стандарти професійної журналістики" для місцевих журналістів і редакторів. Взяло участь 19 осіб. Тренерка - Ніна Кур'ята, медіаконсультантка, медіатренерка, колишня головна редакторка "BBC News Україна".

22 жовтня 2021 року відбувся онлайн-тренінг для з фактчекінгу для регіональних журналістів від Фонду Thomson Reuters: "Фактчекінг та робота з джерелами", на якому було розглянуто питання роботи з джерелами, фактчекінгу. Взяло участь всього 24 журналісти(-ки), представники регіональних медіа.

24 листопада 2021 року відбувся тренінг "Створення редакційної політики", в якому взяло участь всього 24 журналісти(-ки). Головною тренеркою була Ніна Кур'ята, медіаконсультантка, медіатренерка, керівниця команди менторів у проекті «Підтримка незалежних медіа в країнах Східного партнерства», Фонд Thomson Reuters. Модератором - Олег Науменко, координатор проекту та радник з моніторингу і оцінки проекту «Підтримка незалежних медіа в країнах Східного партнерства», Фонд Thomson Reuters.

Участь ІМІ в українських та міжнародних організаціях та партнерстві

Виконавча директорка Інституту масової інформації (ІМІ) Оксана Романюк отримала премію “Тюльпан прав людини” за видатні та інноваційні досягнення у боротьбі за права людини в Україні. Премію щорічно вручає Посольство Нідерландів в Україні, з нагоди Міжнародного дня прав людини 10 грудня. Премію було надано за проекти ІМІ, спрямовані на захист свободи слова, за розвиток якісної і відповідальної журналістики в Україні та популяризацію медіаграмотності в українському суспільстві.

У 2021 ІМІ продовжив бути партнером Глобальної журналістської ініціативи довіри (Journalism Trust Initiative), метою якої є формування глобального білого списку якісних медіа.

ІМІ продовжує бути єдиною українською організацією - партнером міжнародної медійної мережі IFEX, а також українським партнером “Репортерів без кордонів” та Freedom House.

